

I. МЕТОДОЛОГІЯ ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ. ФІЛОСОФІЯ ПРАВА. ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

УДК 34.09

© 2010 р. М. В. Никифорак

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Чернівці

ІНСТИТУТ КРАЙОВОГО ПРЕЗИДЕНТА В СИСТЕМІ АВСТРІЙСЬКОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ НА БУКОВИНІ (1853-1918 РР.)

Досліджуються організаційно-правові засади та функціональний зміст інституту крайового президентства на Буковині, його місце у системі австрійської адміністрації краю.

Постановка проблеми. Винесена в заголовок статті тема має пряме відношення до дослідження історико-правових аспектів вітчизняної регіоналістики. На рубежі ХХ і ХХІ ст. історична регіоналістика виділилась в окремий науковий напрям, мета якого – ретроспективне дослідження процесів регіоналізації та регіонального розвитку. Територія України історично складалася із земель, що були своєрідними адміністративно-економічними системами, здатними до самоорганізації. Це Закарпатська Русь, Волинь, Поділля, Полісся, Наддніпрянська Русь, Сіверська земля, Слобожанщина, Донеччина, Запоріжжя, Крим, Таврія. Їх своєрідність зумовлювалася належністю до різних держав – Австрії, Росії, Польщі, Угорщини, Туреччини. Звідси і оригінальність цілого ряду державних інститутів. Серед них – значний інтерес представляє інститут президента крайового управління Буковини, який функціонував у другій половині ХІХ – на початку ХХ ст.

Сутність наукової розробки проблеми. Регіональне управління завжди було досить актуальною проблемою австрійської історико-правової та історичної науки. Австрійська історіографія представлена працями Г. Бідермана, А. Фікера, Й. Полека, Д. Веренки, Р. Ф. Кайндля. Особливої уваги заслуговує сучасне багатотомне видання “Габсбургська монархія 1848 - 1918 рр.”. Найвідомішими румунськими дослідниками проблеми є Н. Йорга, Д. Ончул, І. Ністор, А. Мораріу, Й. Тома, М. Якобеску. Ряд цікавих досліджень належить польським авторам О. Бальцеру та Е. Бедржицькому. У радянський період найзначнішими публікаціями з історії держави і права Австрії були праці О.І. Рубінштейн, І.П. Траїніна, С.Г. Кана, І.С. Галкіна, М.О. Полтавського. Найвідоміші сучасні російські дослідження проблеми належать Т.М. Ісламову та В.І. Фрейдзону. Українська традиція у вивченні регіонального управління в Австрії представлена О. Смаль-Стоцьким, М. Кордубою, Г. Піддубним, Ф. Шев-

ченком, М. Кравцем, В. Кульчицьким, В. Ботушанським, О. Добржанським, О. Масаном, М. Настюком, О. Жуковським.

Мета статті полягає в аналізі організаційно-правових засад та функціонального змісту інституту президента на Буковині, його місця в системі австрійської адміністрації краю.

Виклад основного матеріалу. Після революційних подій 1848-1849 рр. в Австрії почав запроваджуватися новий адміністративно-територіальний поділ на коронні краї, політичні повіти, містечка та сільські громади. Крім того створювались також судові округи і повіти, шкільні, фінансові і податкові райони, райони крайової оборони і відділень жандармерії та ін. Всі ці нововведення відбувалися і на Буковині.

Після обнародування цісарської конституції 1849 р. на Буковині була створена комісія у складі 15 осіб, яка виробила проект крайової конституції. Затверджений цісарським патентом від 29 вересня 1850 року, він став, по суті, тимчасовим законом, що визначав статус краю. В ньому підтверджувалося, що Буковина є окремою коронною землею імперії, що її відносили з монархією регулюються державною конституцією через представництво у рейхсраті, що всі етноси Буковини рівноправні і їм надаються необмежені права на розвиток своєї національності і мови, що герцогство отримує свій герб. Першим тимчасовим намісником Буковини 23 березня 1849 року був призначений Едвард Бах (брат міністра О.Баха). З червня цього ж року і до березня 1953 року цю посаду займав Адальберт фон Геннігер.

8 жовтня 1850 року було видане розпорядження Міністерства внутрішніх справ про адміністративний устрій та політичне управління Буковини. Край поділявся на 6 повітів (Чернівецький, Кіцманський, Вижницький, Радівецький, Кимполунзький і Сучавський).

Тимчасове управління тривало аж до розпорядження Міністерств внутрішніх справ, юс-

тиції і фінансів від 19 січня 1853 року. На підставі цісарського патенту від 14 вересня 1852 року воно регламентувало політичне управління коронними землями.

Цікаво простежити еволюцію інституту політичного керівника коронної землі в Австрії. Посада голови правління (ландесгауптмана, своєрідного прем'єра) існувала в Австрії вже в XV ст. У Верхній Австрії особа, яка займала її, носила назву голови правління, в Нижній Австрії - "маршала земельного правління" (ландесмаршала). Призначалися на цю посаду, як правило, представники пануючих верств, причому прерогатива призначення, особливо після 1765 р., залежала від монарха. Саме тоді Марія-Терезія підпорядкувала стани земель строгому нагляду держави, який здійснював її представник, голова правління. Був усунений дуалізм цього інституту, який раніше полягав у підпорядкуванні його, з одного боку, монарху, а з іншого - в необхідності представництва станів землі. У 1783 р. Йосиф II взагалі ліквідував посаду голови правління, ввівши замість неї посаду президента від уряду.

До цього часу компетенція голови правління охоплювала військові, адміністративні та судові справи. Навіть сама назва посади - "ландесгауптман" засвідчувала її первісне військово-призначення (головна людина, голова, капітан). До військових функцій голови правління належали командування земельними військовими загонами, набір до них, охорона фортець. Основним із адміністративних завдань було підтримання порядку й безпеки в землях, тобто керівництво поліцією. Як носій судових функцій голова земельного правління очолював вищий земельний суд.

З революції 1848 р. бере свій початок конституційне визначення суті та порядку здійснення земельного управління. Так, ст. 102 Кромержського проекту австрійської конституції 1849 р. передбачала, що землі очолюються призначеними цісарем керівниками (шефами), які несуть відповідальність перед урядом держави за дотримання загальнодержавного законодавства та виконання центральних урядових директив. Одночасно "крайовий шеф" повинен був виконувати всі земельні закони і нести відповідальність перед земельними зборами (ландтагами). Таким чином, політичний представник цісаря в коронній землі на основі державних і земельних законів мав здійснювати опосередковане управління, чим, по суті, заклалися основи федерального управління федерацією та землями за допомогою спільних управлінських інститутів.

Кромержський проект не став конституцією. Не діяла, по суті, і березнева конституція 1849 р., в якій йшлося не про голову земельного правління, а лише про призначуваного цісарем намісника, який повинен був перш за все стежити за дотриманням державних і земельних законів. Але саме ця організаційна модель земельної виконавчої влади утвердилася на початку 50-х рр. XIX ст.

Подальший розвиток інституту політичного керівництва коронних австрійських земель був пов'язаний з Жовтневим дипломом 1860 р. та Лютневим патентом 1861 р. У Жовтневому (1860 р.) дипломі не йшлося про земельних голів правління. Це питання відображене у цісарських земельних порядках для Штирії, Каринтії, Зальцбурга і Тіролю (які діяли лише кілька місяців). Голова крайового правління за Лютневим патентом 1861 р. вже не був державним органом єдиної монархії. Ця функція остаточно перейшла після прийняття конституції 1867 р. та закону про встановлення політичних управлінських органів влади 1868 р. до голів земель - намісників і президентів, які призначалися цісарем (ландесшефів). На них покладалося представництво особи глави держави (Landesfürst) в урочистих випадках та представництво цісарського уряду в земельних представницьких органах. До компетенції політичного земельного управління законом 1868 р. були віднесені всі справи земель, вищою інстанцією з яких були міністерства внутрішніх справ, віросповідань і освіти, оборони та землеробства. Участь правителя області у вирішенні справ, що належали до відання міністерств фінансів та торгівлі, визначалася окремими постановами.

Крупні коронні землі отримали статус намісництв і очолювались намісниками (штатгальтерами). В менших коронних землях, у тому числі й на Буковині, вводилась посада крайового президента (Landespräsident).

Штатгальтерств було утворено 12: Нижня Австрія (Відень), Верхня Австрія (Лінц), Тіроль (Інсбрук), Штирія (Грац), Герц і Градіска (Трієст), Далмація (Зара), Хорватія (Загреб), Богемія (Прага), Моравія (Брюнн), Галичина (Львів), Банат і Сербська Воєводина (Темесвар), Трансільванія (Германштадт).

Посади крайових президентів вводилися в Каринтії (Клагенфурт), Сілезії (Троппау), Зальцбурзі (Зальцбург), Західній Галичині (Краків), Форарльберзі (Брегенц) і Буковині (Чернівці). Крайовий президент мав таку ж владу, як і намісник, і знаходився у прямій залежності від центральних органів управління. Установи, підпорядковані керівництву намісників, називалися

намісництвами, а підпорядковані земельним президентам - земельними урядами (крайовими управліннями). Різниця між ними визначалася, по суті, лише масштабами управління (про це, до речі, згадувалося у Кромерижському проекті австрійської конституції, згідно з яким керівник землі з двома і більше округами мав носити титул намісника, а у землях з одним округом - голови правління). Від колишніх губернаторств

намісництва і крайові управління відрізнялися майже повною відсутністю колегіальності. І намісники, і крайові президенти були, по суті, єдиноначальними главами коронних країв.

6 березня 1853 року за царським розпорядженням Буковина отримала першого крайового президента - Франца фон Шміка (правда, до 23 травня 1854 року він виконував свої функції тимчасово). До 1918 року президентами краю були:

1.	Франц фон Шмік	6 березня 1853 р.	27 листопада 1857 р.
2.	Граф Карл Роткірх Пантен	18 лютого 1858 р.	травень 1860 р.
3.	Венцель фон Мартіна	26 березня 1861 р.	2 травня 1862 р.
4.	Граф Рудольф Амадей	31 травня 1862 р.	30 жовтня 1865 р.
5.	Франц Мірбах фон Рейнфельд	30 жовтня 1865 р.	4 жовтня 1870 р.
6.	Фелікс фон Піно-Фріденталь	4 жовтня 1870 р. -	8 липня 1874 р.
7.	Ієронім фон Алезані	18 серпня 1874 р.	8 лютого 1887 р.
8.	Фелікс фон Піно-Фріденталь	14 лютого 1887 р.	1 серпня 1890 р.
9.	Граф Антон Паце	9 січня 1891 р.	17 травня 1892 р.
10.	Франц фон Кравс	22 травня 1892 р.	13 червня 1894 р.
11.	Граф Леопольд Гоес	5 листопада 1894 р.	16 грудня 1897 р.
12.	Фрідріх Бургіньон фон Баумберг	16 грудня 1897 р.	25 лютого 1903 р.
13.	Принц Конрад Гогенлоє Шиллінгсфюрст	25 лютого 1903 р.	1 жовтня 1904 р.
14.	Октавіан Регнер фон Бляйлебен	1 жовтня 1904 р.	15 грудня 1911 р.
15.	Граф Рудольф Меран	20 січня 1912 р.	24 квітня 1917р.
16.	Граф Йозеф Ецдорф	24 квітня 1917 р.	6 листопада 1918 р.

Президент краю підпорядковувався безпосередньо віденському урядові. До його компетенції належало політичне управління, поліція, релігійні справи, культура, освіта, торгівля і ремесла, забезпечення правопорядку.

Крайовий президент Буковини був чиновником IV рангу з окладом 5 000 гульденів на рік. Розмір платні за царською санкцією був пізніше врегульований законами від 19 вересня 1898 року і 19 лютого 1907 року. У 1898 році оклад для перших чотирьох рангів не підвищився. Після 1907 року зарплата крайових президентів становила від 14 до 16 тис. крон окладу і 10 тис. крон додатку в рік [1, 108, ч. 108]. На посаду крайового президента призначалися люди різного соціального стану, різної підготовленості, з різними політичними орієнтаціями і винятково з інших коронних земель імперії. Так, барон Кравс до буковинського президентства був президентом поліції у Відні [1, 1891, ч. 7]; барон Фрідріх Бургіньон - віце-президентом Нижньоавстрійського намісництва [1, 1897, 5 грудня]; граф Рудольф Меран — радником намісництва й

управителем староства в Бретонці (Форарльберг) [13, 1912, ч. 1]. Але всіх їх об'єднувало неухильне служіння інтересам династії, забезпечення вірнопідданства і законопослушності в краї. Показовими щодо цього є слова радника двора Октавіана Регнера Бляйлебена, сказані при вступі на посаду крайового президента Буковини у 1904 році: "Першим моїм стремлінням буде переконати край про те, що зміна осіб не є рівнозначною зміною системи" [1, 1904, ч. 115]. Аналогічною, по суті, була й інаугураційна заява графа Леопольда Гоеса: "Політична управа мусить бути в сім краю ... наскрізь совісна, справедлива і строго безсторонна, а закони і розпорядження повинні сповнятися без огляду на конфесію, народність, стан і заможність дотичних сторін і без огляду на те, чи хто великий, чи малий" [1, 1894, ч. 25].

Вряд чи посада президента Буковини розглядалась в Австрії як блискачка кар'єра. Проте вона була досить складною політичною школою. Газета "Буковина" з цього приводу писала: "Треба признати, що справді буковинська президентура не є становиском легким, коли бажає ся

удержати контакт з напрямом політики центрального правительства і разом узагальнюючи справедливі вимоги крайових сторонниць і народностей" [1, 1897, 3 грудня]. Для одних ця посада стала трампліном для дальшого росту (Гоес, наприклад, став намісником у Трієсті, Бляйлебен - намісником у Моравії, Меран - намісником у Тіролі і Форарльберзі, Гогенлоє у 1906 році очолив віденський уряд) [1, 1897, 5 грудня]. Інших вона привела до завершення політичної кар'єри і виходу у відставку. Так, через конфлікт із румунським бароном, крайовим маршалком Мустацою у 1892 році був звільнений крайовий президент Паце. Через 10 років подібна доля спіткала і крайового президента Ф.Бургіньона через конфлікт з українським депутатом рейхсрату і буковинського сейму Миколою Васильком. Про Ф.Бургіньона "Nachrichten" писали, що йому найбільше зобов'язані німці. М.Василько ж, як український депутат, заявляв: "Відношення руського народу до ... президента краю є того роду, що я можу в імені руського народу спокійно кликнути: правдоподібно до непоміщення". Після виходу у відставку Бургіньон проживав у Відні як приватна особа [1, 1903, ч 22; 1907, ч. 109].

І тільки одиницям вдалося заслужити конкретними справами, стилем керівництва повагу в краї. Таким, за оцінками тодішньої преси, був президент Піно, який глибоко вникав у політичні, соціальні та національні проблеми Буковини, вивчав українську і румунську мови, але змушений був покинути службу через сліпоту. "Небагато в Австрії мужів з такими незвичайними адміністраційними здібностями, а вже ледве де так дуже треба такого чоловіка, як у нас, в сій справді мініатюрній Австрії", - писала про нього "Буковина" [1, 1890, ч 15].

Послужний список барона Фелікса фон Піно-Фрідентала, який двічі призначався на посаду крайового президента Буковини, порівняно з багатьма його попередниками і наступниками, був справді неординарним. Потомок патриціанської сім'ї з Ломбардії, яка в XVII ст. осіла в Сілезії, він народився 15 жовтня 1826 р. у Відні. Здобувши юридичну освіту у вузах Відня і Граца, Фелікс Піно у революційному 1848 р. розпочав свою юридичну та політико-адміністративну діяльність, за більш як три десятиліття якої до призначення на Буковину змінив ряд відповідальних посад у Трієсті, Майланді, Відні, Граці, Герці.

Прихильно до автохтонного населення Буковини ставились Паце, Бляйлебен. Про останнього, правда, преса писала, що той "вмів кожну політичну партію задовільнити", але "хто мав спосібність

приглядітися до політичної і урядової роботи Бляйлебена, мусив запримітити, що барон Бляйлебен ходив все поміж дощ і жив тільки із сьогодні на завтра, зважаючи єдино на свою власну особу, щоб на всім вийти добре..." [13, 1912, ч. 1].

Із зрозумілих причин, не особливо оглядаючись на Відень, міг діяти на посаді крайового президента принц Конрад Гогенлоє (старший син князя К.Гогенлоє), за якого на Буковині були запроваджені вільні вибори. "Се був перший президент Буковини, на якого гляділи всі міроздатні партії... з рівною любов'ю, а то прямо і з оцінкою, яка межує з почитанєм", - сказав про нього його наступник [1, 1904, ч. 115].

Тільки останній крайовий президент И. Ецдорф, про якого О.Попович у своїх спогадах писав як про "чоловіка спосібного, енергійного і діяльного", та який "не мав уже часу й нагоди розвинути своїх здібностей", першим дослужився до президентської посади безпосередньо на Буковині, куди приїхав звичайним урядовцем [5, с. 145].

Повне відділення Буковини від Галичини відбулось внаслідок виходу указу міністерства внутрішніх справ від 30 квітня 1854 року, виданого на основі декрету від 16 квітня 1854 року. За цим указом 29 травня 1854 року розпочав свою діяльність вищий адміністративний орган Буковини - крайове управління.

Розпорядженням від 24 квітня 1854 року Буковина поділялася на 15 повітів: Чернівецький, Кіцманський, Заставнівський, Садгірський, Сторожинецький, Вижницький, Вашківський, Радівецький, Серетський, Путильський, Сучавський, Кимполунзький, Солкський, Гура-Гуморський, Дорнський. З 29 вересня 1855 року вступили в дію повітові органи політичної влади. Чернівці безпосередньо підлягали урядові краю, а повіти - повітовим старостам. Край поділявся також на податкові округи (з 1850 року) і громади (з 1859 року). Змішані повітові управи виконували адміністративні та судові функції на території повітів, їм доручалась також організація громад.

Так було до 22 квітня 1860 року, коли спеціальним цісарським патентом автономія Буковини була скасована і вона знову стала округом Галичини. Пов'язувалося це з тиском польських поміщиків, ставленик яких Агенор Голуховський очолював тоді уряд, хоча формально таке рішення пояснювалось необхідністю скорочення витрат на управління у зв'язку з фінансовою скрутою.

Розпорядженням міністерства внутрішніх справ від 6 серпня 1860 року на Буковині (з 1 вересня) замість крайових вводились окружні органи управління. З вересня 1860 року по 1 бе-

резня 1861 року округ очолював староста-радник двора Яків Мікулі.

Громадська думка в краї щодо цих переминів виявилась однозначно негативною. 24 грудня 1860 року була опублікована петиція за підписом 250 представників усіх верств населення, так званий "Визвольний заклик Буковини", в якому висловлювалось прохання відновити крайову автономію.

Реформи Голуховського зазнали невдачі і він пішов у відставку. Лютневий патент 1861 року повернув Буковині статус окремої коронної землі. Край отримав свій статут і виборчий закон. Окружне управління Буковини знову було перетворене у крайове. 9 грудня 1862 року царським декретом затверджений герб Буковини - зображення голови бика на синьо-червоному фоні між трьома золотими зорями.

Після створення дуалістичної Австро-Угорської монархії і прийняття Конституції 1867 року відбулися подальші зміни в організації центральних і земельних органів управління.

Вищу владу в монархії уособлював цар, особа якого оголошувалася священною і недоторканою. Йому надавалися управлінська влада (через відповідальних міністрів), верховне головнокомандування збройними силами, право оголошувати війну й укладати мир, право призначення і звільнення міністрів, призначення членів, президента і віце-президента верхньої палати державної ради, право скликання та розпуску палати депутатів і земельних сеймів, право санкціонування федеральних і земельних законів, право амністії.

Виконавча влада в Австрії здійснювалася кабінетом міністрів, очолюваним міністром - президентом. Кабінет міністрів об'єднував 9 міністерств: внутрішніх справ, культів та освіти, землеробства, торгівлі, залізниць, громадських робіт, юстиції, фінансів і оборони. Три міністерства відали спільними австро-угорськими справами: закордонних справ, військового та фінансів. Вони підпорядковувалися безпосередньо царю.

9 травня 1868 року був виданий указ про зміни в організації земельних органів управління. Всі коронні землі мали ділитися на повіти (кожен новий повіт мав об'єднати два чи більше попередніх). У відповідності з цим 8 липня 1868 року крайовий уряд ухвалив поділити Буковину на 8 політичних повітів: Чернівецький, Кіцманський, Вижницький, Сторожинецький, Радівецький, Сучавський, Кимполунзький, Серетський. Вони почали функціонувати з 31 липня 1868 року.

В середньому у 1890 році на один адміністративний повіт Буковини припадало 42 громади, 1305 кв. км території і 73881 особа населення.

Аналогічні середні показники для всієї Ціслеїтанії (237 немських адміністративних повітів) виглядали так: число громад - 69, територія - 917 кв. км, чисельність населення - 54739 осіб. Пізніше відновлено Гура-Гуморський повіт, у 1903 році - Вашківський, а у 1905 - Заставнівський [10, с.19].

Крайовому управлінню підпорядковувалися всі місцеві адміністративні органи: Чернівецький магістрат, повітові управи (з 1869 року - управління), Чернівецька дирекція поліції, прикордоннополіцейські комісаріати, митниці, поштово-телеграфне відомство.

Крайове управління очолювалося президією. Сюди надходили практично всі справи політичного характеру, справи, що стосувалися виборів, друку, цензури, політичного нагляду. До складу президії входили чиновники V-VI рангів (переважно радники двора та земельного уряду). Президія мала свій робочий орган - президіальне бюро.

Управління ділилося на департаменти. Перші з них появились в 1858 р. У 1861 р. їх налічувалося 4, у 1873 - 7, у 1912-11. До відання першого департаменту належали військові справи, другого - справи православної церкви, третього - католицька церква, четвертого - громадські справи та університет, п'ятого - промисловість, шостого - соціальне забезпечення, сьомого - санітарні справи, восьмого - ветеринарія, дев'ятого - лісове господарство, десятого - будівництво, одинадцятого - статистика.

Функції та компетенція департаментів встановлювались президентом. Номінально президент особисто очолював фінансову дирекцію, крайову шкільну раду, управління майна православної релігійного фонду, але практичне керівництво ними здійснювали інші чиновники.

З самого початку I-ї світової війни Буковина стала ареною військових дій та дипломатичних зіткнень між Австрією, Росією та Румунією. Зрозуміло, що Австрія намагалася утримати Буковину, яка вже 140 років перебувала в її складі. Прикриваючись турботою про "під'ярмлену Буковинську Русь", хотіла приєднати Буковину до своїх територій Росія. Як свою історичну спадщину її розглядала і Румунія. З точки зору Антанти доля краю повинна була визначитися міжнародною угодою, підписаною Росією, Францією, Італією та Румунією. Згідно з цим договором від 17 серпня 1916 р. Буковина підлягала розділу за етнічним принципом між Росією та Румунією. Всі претенденти "обгрунтовували" свої претензії міжнародно-визнаними угодами, "історичним правом" та "правом крові".

В зайнятій російськими військами зоні восени 1914 року було створене "Військове генерал-губернаторство Галичина" у складі новостворених Львівської, Тернопільської, Перемишлянської та Чернівецької губерній. Першим генерал-губернатором (з 17. IX. 1914 року) призначений граф Г.О.Бобринський, а чернівецьким губернатором - С.Д.Євреїнов. Пізніше ці посади займали відповідно генерал Ф.Ф.Трепов і В.В.Лігін.

У 1916 році набуло сили "Тимчасове положення про управління в Галицькому генерал-губернаторстві". Цивільне управління складалося з таких відділів: фінансового, медичного, управління державних маєтків, народної освіти та духовних справ. Але його головним завданням, безперечно, було забезпечення потреб російської армії. Після лютневої революції 1917 року 24 березня комісаром з правами генерал-губернатора призначений Д.Дорошенко, а буковинським комісаром О. Лотоцький.

Адміністрація останнього австрійського президента краю графа Й.Ецдорфа у зв'язку з війною в Чернівцях знаходилась мало. Разом з крайовим віділом вона переїхала спочатку до Дорна-Ватри, а далі до Колошвару, Праги і Станіслава. Тільки 12 жовтня 1917 р. до Чернівців повернувся крайовий президент, а з 20 квітня 1918 р. змогли знову повернутися інші крайові урядові установи. Але, як виявилось, ненадовго.

З 28 жовтня по 3 листопада 1918 року Австро-Угорщина розпалася на окремі самостійні держави. 6 листопада 1918 року Й.Ецдорф офіційно передав владу до рук представників українського та румунського населення Буковини.

Висновки. Так завершилась історія австрійської адміністрації на Буковині, її останньою політичною формою було крайове управління, очолюване президентом. І члени президії крайового правління, і президенти присилалися на Буковину з інших австрійських земель. Корінні буковинці посідали лише другорядні адміністративні посади. Німецький елемент був абсолютно пануючим в адміністрації, забезпечуючи вірнопідданість багатонаціонального населення провінції. В період крайового правління на Буковині проявилися загальноавстрійські демократичні тенденції розвитку державного і суспільного життя. Помітно виріс культурний і економічний потенціал краю. Однак Буковина все ж значно відставала від інших провінцій Австро-Угорщини.

Список літератури

1. Буковина.

2. Буковина: Історичний нарис. – Чернівці: Зелена Буковина, 1998. – 416с.

3. Державний архів Чернівецької області (ДАЧО).

4. Добржанський О.В. Національний рух українців Буковини другої половини XIX – початку XX ст. – Чернівці: Золоті литаври, 1999. – 574с.

5. Жуковський А. Історія Буковини. – Част. 2. – Чернівці: Вид. спілка "Час", 1993. – 224с.

6. Заполовський В.М. Буковина в останній війні Австро-Угорщини. 1914-1918. – Чернівці: Золоті литаври, 2003. – 278с.

7. Кайндль Р.Ф. Історія міста Чернівців від найдавніших часів до сьогодення, присвячена 60-літньому ювілею правління його величності Цісаря Франца Йосифа I, в пам'ять про першу документальну згадку про місто Чернівці 500 років тому. – Чернівці: Місто, 2003. – 278 с.

8. Котціан О. Між федералізмом та централізмом. Розвиток та значення регіональної свідомості на Буковині // *Аннали Буковини*. – 1997. – №3. – С. 647-650.

9. Кульчицький В.С. Державний лад і право Галичини (в другій половині XIX – на початку XX ст.). – Львів: ЛДУ, 1965. – 68 с.

10. Местное управление и местные повинности в Австрии. Том 1. – Петербург: Типогр. КН. В.И. Мещерского, 1901. – 319 с.

11. Нариси з історії Північної Буковини. – Київ: Наук. думка, 1980. – 338 с.

12. Никифорак М.В. Буковина в державно-правовій системі Австрії (1774-1918 рр.) – Чернівці: Рута, 2004. – 384 с.

13. Нова Буковина

14. Піддубний Г. Буковина: її минуле і сучасне. – Харків, 1928. – 257 с.

15. Попович О. Відродження Буковини // *Буковинський журнал*. – 1992. - №1.

16. Прокопович Еріх. Кінець австрійського панування в Буковині / Пер. з нім. О.Матійчук, Н.Панчук. – Чернівці: Золоті литаври, 2003. – 80 с.

17. Сандуляк Л. Про федеративний устрій нашої держави // *Буковинський журнал*. – 2001. – Ч. 3-4. – С. 105-107.

18. Baltl H. Österreichische Rechtsgeschichte unter Einfluß sozial – und wirtschaftsgeschichtlichen Grundzüge. Von den Anfängen bis zur Gegenwart. 6. Aufl. – Graz Leykam – Verlag, 1986| - 363 S.

19. Biderman H. Die Bukowina unter österreichischen Verwaltung. 1775-1875. – Wien, 1876. – 86 S.

20. Braunedez W. Österreichische Verfassungsgeschichte. – Wien: Manz, 1976. – 288 S.

21. Die Habsburgermonarchie 1848-1918. Band II. Verwaltung und Rechtswesen. – Wien: Verlag der österr. Akad. der Wissenschaften, 1975. – 792 S.
22. Die Habsburgermonarchie 1848-1918. Band III. Die Völker des Reiches. I Teilband. – Wien: Verlag der österr. Akad. der Wissenschaften, 1980. – 774 S.
23. Kaindl R.F. Geschichte Bukowina. Dritter Abschnitt. – Czernowitz, 1898. – 79 S.
24. Personalstand der politischen Behörden im Herzogthum Bukowina sowie d. angegliederten Behörden und amtlichen Organe nach dem Stande vom 1. Jänner 1917. – Prag: Verlag d. bukowinaer Landesregierung, 1917. – 74 S.
25. Prowinzial-Schematismus für das Herzogthum Bukowina in Jahre 1870 || Bukowiner Haus-Kalender für das Jahr 1870. Czernowitz, 1869. – S. 120-137.
26. Prowinzial-Schematismus für das Herzogthum Bukowina pro 1880 // Bukowiner Haus-Kalender für das Jahr 1880. – Czernowitz, 1879.
27. Prowinzial-Schematismus für das Herzogthum Bukowina pro 1890 // Bukowiner Haus-Kalender für das Jahr 1890. – Czernowitz, 1889. – S. 4-51.
28. Prowinzial-Schematismus für das Herzogthum Bukowina pro 1905 // Bukowiner Haus-Kalender für das Jahr 1905. – Czernowitz, 1904.
29. Prowinzial-Schematismus für das Herzogthum Bukowina pro 1914 // Bukowiner Haus-Kalender für das Jahr 1914. – Czernowitz, 1913.

Стаття надійшла до редколегії 12 лютого 2010 року.

Рекомендована до опублікування у “Віснику” науковим редактором П.С. Пацурківським.

M. V. Nykyforak

**AN INSTITUTE OF REGIONAL PRESIDENT IN THE SYSTEM OF AUSTRIAN
ADMINISTRATION ON BUKOVYNA (1853-1918)**

Summary

In the articles the organizational and legal principles and functional maintenance of institute of regional president on Bukovyna in 1853-1918 are analyzed.

M. V. Nykyforak

**ИНСТИТУТ КРАЕВОГО ПРЕЗИДЕНТА В СИСТЕМЕ АВСТРИЙСКОЙ АДМИНИСТРАЦИИ
НА БУКОВИНЕ (1853-1918 гг.)**

Аннотация

Исследуются организационно-правовые начала и функциональное содержание института краевого президентства на Буковине, его место в системе австрийской администрации края.